

Utjecaj brze mode na tekstilni otpad: Percepcije građana, održive prakse i komparativna analiza s globalnim trendovima

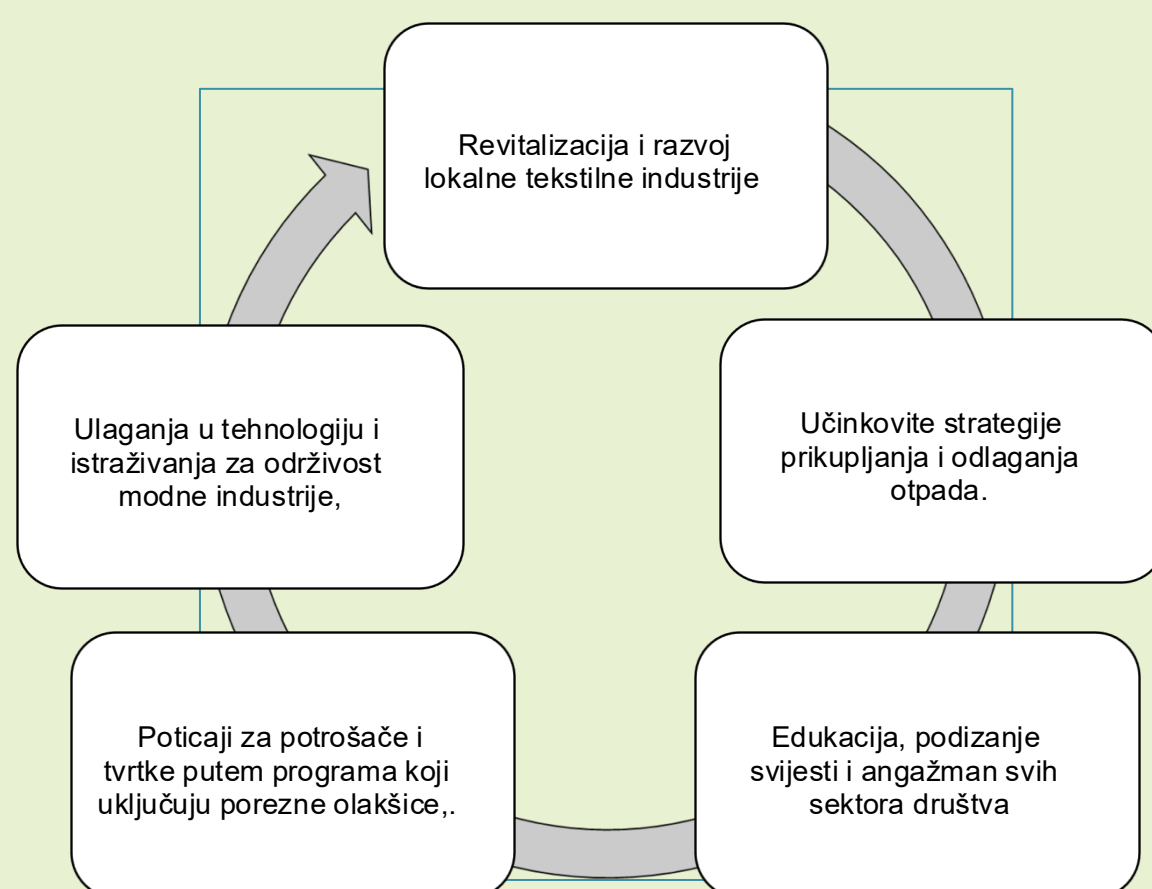
Sanja KALAMBURA¹, Dragana TRKULJA¹

¹ VELEUČILIŠTE VELIKA GORICA, ZAGREBAČKA 5, 10 410 VELIKA GORICA, CROATIA; sanja.kalambura@vvg.hr

UVOD:

U suvremenom društvu tekstilni otpad predstavlja sve izraženiji ekološki problem koji izravno utječe na klimatske promjene i održivost prirodnih resursa. Rastuća proizvodnja i potrošnja u okviru brze mode pridonose stvaranju ogromnih količina otpada, od čega veliki dio završava na odlagalištima ili se spaljuje, što dovodi do zagađenja zraka, tla i voda te povećane emisije stakleničkih plinova. Tema ovog rada temelji se na istraživanju globalnih i nacionalnih posljedica ne učinkovitog zbrinjavanja tekstilnog otpada, s posebnim naglaskom na „brzu modu“ i stanje u Republici Hrvatskoj. Analizirano je koliko otpada generira tekstilna industrija, kako se njime upravlja te koje su održive prakse prisutne u svijetu s primjenom u hrvatskom kontekstu.

Metode: U radu su korištene metode: znanstvena metoda anketiranja, obrada podataka putem analize, sinteze te indukcija i dedukcija.

HIPOTEZE DEFINIRANE U RADU:

(H1): Veća razina svijesti o utjecaju tekstilnog otpada na okoliš i klimu povezana je s pozitivnijim stavovima građana prema održivim praksama gospodarenja tekstilom.

(H2): Fenomen „brze mode“ značajno doprinosi povećanju količine tekstilnog otpada na globalnoj i lokalnoj razini.

(H3): Postoje značajne razlike u količini i načinu gospodarenja tekstilnim otpadom između država članica EU i Republike Hrvatske, koje najbolje prakse mogu ublažiti.

(H4): Implementacija priznatih međunarodnih praksi upravljanja tekstilnim otpadom (npr. cirkularna ekonomija, reciklaža, ponovna uporaba) u Hrvatskoj može smanjiti ukupnu količinu odbačenog tekstila za najmanje 20%.

(H5): Građani Hrvatske s višom razinom obrazovanja i većim prihodom pokazat će veću volju za promjenom potrošačkih navika u smanjenju tekstilnog otpada.

REZULTATI:

Hipoteze 2 i 4 povezane su s analizom količina tekstilnog otpada i održivih praksi gospodarenja. Statistički podaci pokazuju velike količine tekstilnog otpada globalno i na nacionalnoj razini, s dominantnim proizvođačima poput Kine, SAD-a i Indije, dok Hrvatska ima niže količine, ali još uvijek predstavlja izazov zbog niske stope recikliranja (samo 20% odvojeno prikupljenog tekstila).

Hipoteze 1, 3 i 5 potvrđene su kroz anketno istraživanje koje je pokazalo povezanost spola i zabrinutosti za okoliš s pozitivnim stavovima prema održivosti te je pružilo smjernice za edukacijske i političke mjere za povećanje ekološke svijesti u Hrvatskoj.

Hipoteze 3 i 4 potvrđuju da Hrvatska zaostaje u pitanju gospodarenja tekstilnim otpadom u odnosu na veće članice EU te da je potrebna primjena međunarodnih praksi za učinkovito smanjenje otpada i razvoj održivih potrošačkih navika.

Hipoteza 5 potvrđuje potrebu i mogućnost provođenja mjera za smanjenje tekstilnog otpada u Hrvatskoj, uključujući sustav proširene odgovornosti proizvođača, edukaciju, razvoj sustava odvojenog prikupljanja, poticanje lokalne proizvodnje i recikliranja, te zakonodavne promjene usklađene s EU strategijama.

ZAKLJUČAK:

Učinkovito upravljanje tekstilnim otpadom zahtijeva koordinirane napore na svim razinama društva, uključujući zakonodavne mjere, edukaciju potrošača i razvoj održivih tehnologija reciklaže, kako bi se postigli dugoročni ciljevi zaštite okoliša i održivog razvoja.

CILJ:

Cilj rada je prikazati kako tekstilni otpad predstavlja modernu ugrozu, ali i ponuditi konkretne prijedloge za smanjenje negativnih utjecaja – kroz promjenu potrošačkih navika, edukaciju, zakonodavne mjere i implementaciju održivih modela tekstilne proizvodnje i zbrinjavanja. U okviru rada provedeno je anketno istraživanje na području RH koje je uključilo građane različitih dobni skupina, kako bi se ispitali njihovi stavovi, navike i razina svijesti o utjecaju brze mode na okoliš. Rezultati istraživanja su statistički obrađeni, a dobiveni podaci prikazani su i komparirani s praksama iz drugih zemalja. Ukupan broj anketiranih iznosio je 52.

TEKSTILNI OTPAD NA RAZINI ODABRANIH ZEMALJA SVIJETA:

Godišnje se globalno proizvode milijuni tona tekstilnog otpada, pod utjecajem čimbenika poput kulture, gustoće naseljenosti, načina života i modnih trendova. Značajan utjecaj ima model brze mode, čija je proizvodnja više nego udvostručena u odnosu na ukupnu svjetsku proizvodnju tekstila. Zbog niskih cijena, dizajna usmjerenog na trendove i često loše kvalitete, prosječno vrijeme nošenja odjevnog predmeta prije odbacivanja smanjilo se za gotovo 40%. Ovaj trend rezultira rasipnom potrošnjom, pri čemu se između 13 i 20% proizvoda brze mode odbacuje nakon najviše deset nošenja.

Pokazatelj	Vrijednost
Ukupna godišnja proizvodnja otpada	92 milijuna tona tekstilnog otpada godišnje
Projekcija 2030.	134 milijuna tona tekstilnog otpada godišnje
Novi odjevni predmeti godišnje	Oko 100 milijardi novih komada odjeće
Najveći proizvođači tekstilnog otpada	Kina: 20 milijuna tona
	USA: 17 milijuna tona
	Indija: 8 milijuna tona
	Italija: 465,000 tona
	Njemačka: 390,000 tona
Postotak tekstilnog otpada na odlagalištima	Oko 57% odbačene odjeće globalno
Postotak spaljenog tekstilnog otpada	Oko 25% odbačene odjeće globalno
Tekstilni otpad na odlagalištima u SAD	11 milijuna tona godišnje
Tekstilni otpad na odlagalištima u Indiji	1 milijun tona godišnje
Tekstilni otpad na odlagalištima u Velikoj Britaniji	300,000 tona godišnje

LITERATURA:

- Centobelli, P., Abbate, S., Nadeem, S. P.; Garza-Reyes, J. A. (2022). Slowing the fast fashion industry: An all-round perspective. *Current Opinion in Green and Sustainable Chemistry*, 38 (1), 57-65
- de Oliveira Neto, G. C., da Silva, P. C., Tucci, H. N. P., i Amorim, M. (2021). Reuse of water and materials as a cleaner production practice in the textile industry, contributing to the blue economy. *Journal of Cleaner Production*, 305(1),1-14
- Girish, A. (2023). Effect of fast fashion on the environment and its impact on sustainable development. *Indian Journal of Law and Legal Research*, 5(2),1-10
- Hartmann, H., Stepan, V., Prusac, B., Begović, S., i Miloloža, M. (2025). Brza moda, dugoročne posljedice: analiza utjecaja tekstilne industrije na okoliš. *Kemijska industrija*, 74(3-4), 139–150.
- Kalambura, S., i Paixao, S. (2020). „Brza moda“ – održivost i klimatske promjene: Komparativno istraživanje Hrvatske i Portugala. *Socijalna ekologija: Journal for Environmental Thought and Sociological Research*, 29(2). 269-291.